Geïsoleerd weidegebied in Hillegom belangrijk voor vogels

Inventarisatie broedvogels Elsbroekerpolder in 2019

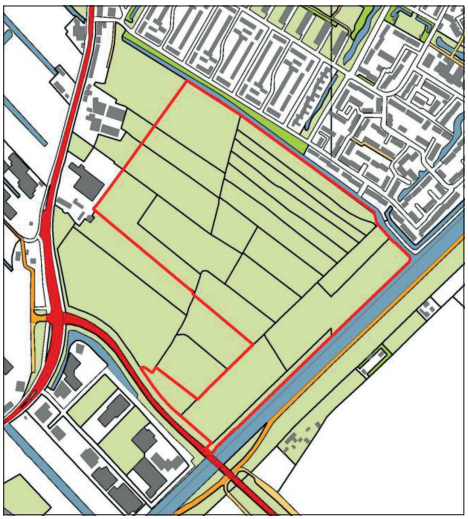
Wie over de N207 van de Haarlemmermeer de Bollenstreek binnenrijdt, van oost naar west, van Noord- naar Zuid-Holland, kan het bijna niet ontgaan dat tussen de weg en de bebouwing van Hillegom nog een groot weidegebied ligt. Het is de Elsbroekerpolder, die al sinds de zestiende eeuw als weidegrond bestaat.
Het gebied is niet toegankelijk, maar is goed te overzien vanaf de Singel in de woonwijk Elsbroek of vanaf de parkeerplaats bij de boerderijwinkel 'Elsbroekerwei' aan de Leidsestraat (N208). De polder is nog altijd een rijk weidevogelgebied, beheerd door de Maatschap Zeestraten, een gemengd bedrijf dat bloembollenteelt en biologische melkveehouderij verenigt.

Voorgeschiedenis

Van 2009 tot 2016 werd 27,5 hectare van de Elsbroekerpolder in opdracht van Sovon geïnventariseerd door Roy Slaterus. Het betrof het als natuurgebied aangewezen deel van de polder. Deze status ontleende het gebied aan het feit dat de Elsbroekerpolder als compensatiegebied voor de aanleg van de HSL-lijn was aangewezen. Roy werkte met de methode BMP-W (Weide- en akkervogels) van Sovon.
In 2017 en 2018 werd de gehele polder op nesten onderzocht door Dick Aanhane voor 'De Groene Motor' van het Zuid-Hollands Landschap. De door hem gevonden aantallen heeft hij mij in die jaren ter beschikking gesteld. Dick overleed in september 2018. Johan en Anita Verschoor - Zeestraten vroegen mij vorig jaar of ik de broedvogeltelling wilde gaan doen.

Gebiedsbeschrijving

Het onderzoeksgebied betreft de Elsbroekerpolder (gemeente Hillegom, provincie Zuid-Holland) en heeft een oppervlakte van bijna 40 hectare. Het bestaat uit grasland, dat ingesloten ligt tussen de bebouwing van Hillegom in het noorden en N207 in het zuiden. Aan de westkant liggen voorbij de N208 hoofdzakelijk bloembollenvelden en aan de oostkant ligt de Haarlemmermeer. De zuidoostelijke zijde grenst aan de Ringvaart van de Haarlemmermeer en is ongeveer 640 m lang.

Ligging van het ONDERZOEKSGEBIED (circa 40 hectare)

Methode

Geteld is volgens de methode BMP-W van Sovon. Daarbij liep ik, gewapend met verrekijker en smartphone, volgens een vast traject door de polder. Vanaf de boerderijwinkel 'Elsbroekerwei' ging ik daarna langs de N208 tot aan het kruispunt met de N207. Vandaar liep ik over de berm van de N207 langs de weilanden. Tenslotte ging ik over de dijk langs de Ringvaart tot aan de Elsbroekervaart, waar de bebouwing begint. Op deze manier had ik de polder voldoende overzien. Gedurende mijn tocht over het traject noteerde ik op mijn smartphone zo veel mogelijk alle vogelbewegingen volgens de codes van BMP-W. De interpretatie van de gegevens gebeurde na afloop van alle telrondes met gebruikmaking van het autoclusterprogramma van Sovon. Het veldwerk was gericht op het vaststellen van territoria. Naar nesten is niet systematisch gezocht.

Weersomstandigheden

Het gebied is van 29 maart tot 3 juni zes keer op de beschreven manier onderzocht.

In weken voorafgaand aan de eerste telling was het opvallend warm voor de tijd van het jaar. Daarvoor had het ook flink geregend, waardoor lage plekken in het weiland onder water stonden. Dat gold vooral voor het zuidwestelijke deel nabij de N207. In de periode na 9 april was het droog en werd het ook steeds warmer. Na 25 april volgde regen en werd het weer kouder. Voor vrijwel de hele maand mei gold dat het droog en (veel te) koud was. Er werd gesproken over de koudste meimaand ooit. Begin juni volgden regen en onweer en liep de temperatuur op.

Soorten

De ingevoerde gegevens leveren territoria op van de volgende soorten:
Kievit, Grutto, Tureluur, Scholekster, Slobeend, Krakeend, Kuifeend, Gele Kwikstaart, Nijlgans, Grauwe Gans, Grote Canadese Gans en Soepgans. Andere soorten die tijdens de bezoeken werden waargenomen, waren: Wintertaling, Watersnip, Torenvalk, Knobbelzwaan, Buizerd, Wulp, Lepelaar en Zomertaling.

Grutto's *Foto: Louis van Trigt*

Soorten als Meerkoet en Wilde Eend zijn buiten beschouwing gelaten.

Opmerkingen

Predatie

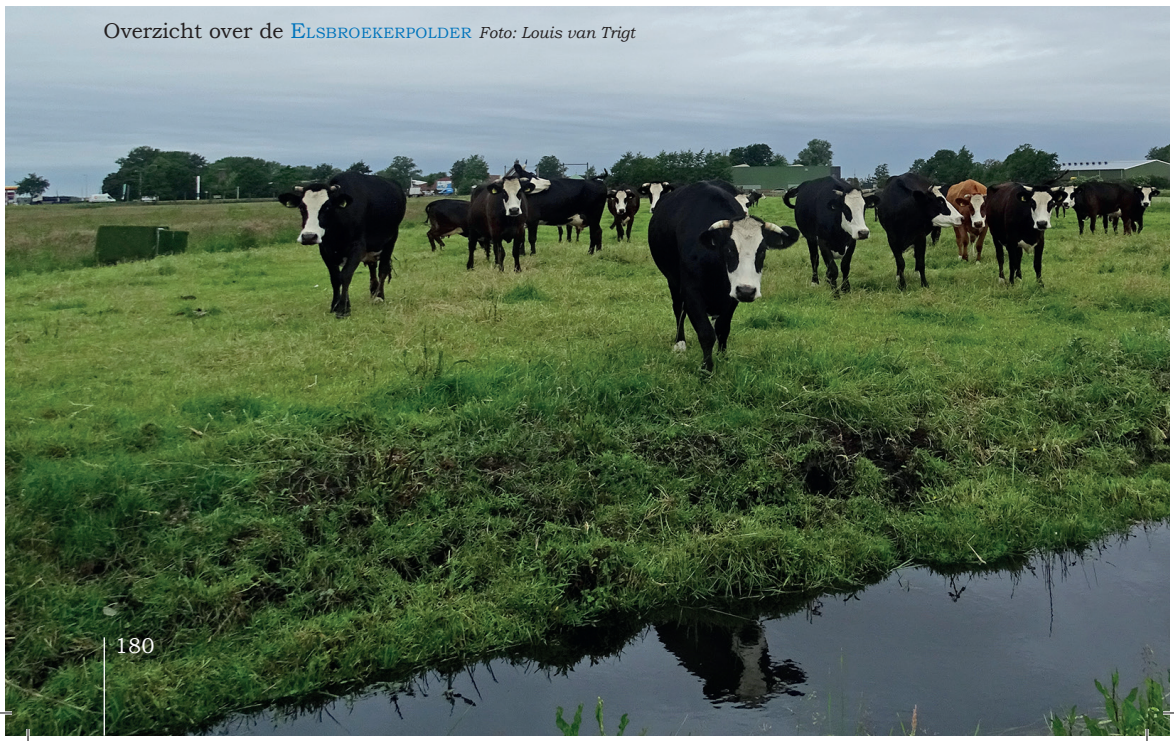
In de waarnemingen is een markant verschil tussen die van 7 en 20 mei. Toen ik op 7 mei vanuit de polder weer mijn weg terug naar de boerderijwinkel 'Elsbroekerwei' zocht, werd er zo veel van alle kanten gealarmeerd dat ik overwoog voor een volgende keer een andere route te kiezen die minder verstoring zou opleveren.
Op 20 mei koos ik er toch voor de dezelfde route te lopen om de verschillende bezoeken zo vergelijkbaar mogelijk te houden. Opvallend was toen dat in het zuidwestelijk deel van de polder vrijwel geen weidevogel meer te bekennen viel. Het is waarschijnlijk dat in de tussenliggende periode een predator in dit deel van het gebied huisgehouden heeft. Hopelijk hebben de weidevogels (met hun jongen?) een goed heenkomen weten te vinden.

Koeien

Vanaf het derde bezoek (25 april) lopen de Blaarkopkoeien weer in de wei. Hun aanwezigheid trekt weidevogels (en Boerenzwaluwen) aan vanwege de insecten op de mest die zij achterlaten en vanwege het feit dat ze het gras kort houden, wat met name voor Kieviten aantrekkelijk is. De koeien zijn een lust voor het oog. Ze zijn nieuwsgierig, om niet te zeggen geïnteresseerd, zeer benaderbaar en niet schichtig. Dat komt natuurlijk door het feit dat ze een goede verzorging krijgen. In de Elsbroekerpolder hebben ze de ruimte en weten ze hun weg goed en zelfstandig te vinden, bijvoorbeeld op weg naar de melkstal, waar circa 80 koeien worden gemolken.

Maaien

Bij het bezoek van 3 juni bleken in het midden van de polder enige percelen gemaaid, waarbij rekening was gehouden met vluchtstroken voor vogels en hun jongen langs de zijkanten.
Toch was goed merkbaar dat in dit deel

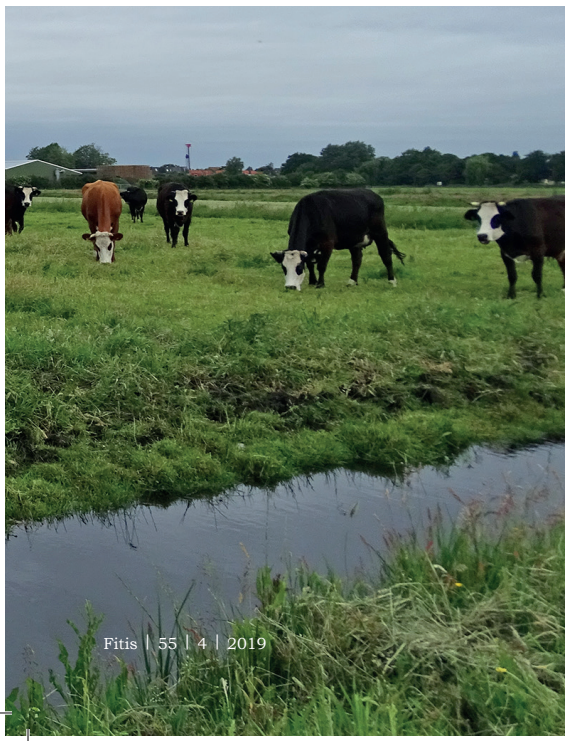

Overzicht over de Elsbroekerpolder *Foto: Louis van Trigt*

van de polder de orde verstoord was. Uiteraard stegen uit de gemaaide stukken geen alarmerende vogels op. Wel stonden er opeens groepjes Kieviten en Scholeksters.
Uit een andere hoek dan gebruikelijk (namelijk meer uit het noordoosten) kwamen alarmerende Grutto's aanvliegen. Waarschijnlijk hadden zij zich met hun jongen verplaatst.

Vergelijking/conclusies

Het is moeilijk de gegevens van de broedvogelinventarisatie 2019 te vergelijken met die van de inventarisaties van 2016 en eerder. Roy Slaterus richtte zich immers op het als natuurgebied aangewezen deel van de polder, terwijl in 2019 een poging is gedaan de hele polder te inventariseren. In 2015 en 2016 vond Roy relatief hogere aantallen Kieviten en Grutto's. Afname van deze soorten past helaas wel in de landelijke trend. Wel zijn er interessante overeenkomsten tussen territoria-locaties aan te wijzen.

Vergelijking met de gegevens van Dick Aanhane uit 2017 en 2018 is meer voor de hand liggend, omdat Dick ook de hele polder inventariseerde.
Als je de aantallen naast elkaar legt, ontstaan de volgende getallenreeksen.

	2017	2018	2019
Kievit	70	34	37
Grutto	21	17	20
Tureluur	21	17	17
Scholekster	7	8	16
Slobeend	5	3	6
Krakeend	4	3	9

Het is verheugend te kunnen constateren dat de aantallen territoria van Kievit, Grutto en Tureluur vergeleken met 2018 ongeveer gelijk zijn gebleven.
Voor de Scholekster lijkt sprake te zijn van een toename. Feit is dat er altijd veel scholeksters in de polder aanwezig waren, waaronder ook niet-broedende vogels. De beoordeling van territoria is daardoor misschien beïnvloed.
Ondanks het warme weer in de maand maart stonden op 29 maart zeker nog zo'n 50 - 70 scholeksters bij elkaar. Ook zag ik toen nog 16 Grutto's als groep op de Ringvaartdijk staan.

Omgeving

Ik heb geen poging gedaan om ook de erfvogels in de buurt van de bedrijfsgebouwen te inventariseren. In het oog vallen wel automatisch de Boerenzwaluwen, die in de schuren broeden en boven de weilanden en bollenvelden foerageren. In de bedrijfsgebouwen waren circa 20 bewoonde nesten.
Op 25 april nam ik op het erf de eerste naar nestmateriaal zoekende Huiszwaluwen waar. Hun kolonie bevindt zich aan de noordrand van de oude bollenschuur achter het woonhuis Leidsestraat nr.156 aan de overkant van de weg. Ze broeden er sinds 2013.
Het aantal nesten is in 2019 opgelopen tot 49, wat ronduit spectaculair is. In

de laatste jaren zijn zelfs twee dependances in de woonwijk Elsbroek aan de Jacob Marislaan ontstaan met respectievelijk 6 en 3 nesten.
Ook aan de Hyacinthenlaan wordt door Huiszwaluwen gebroed (2 nesten), maar dan zijn we in het bollenland, waar onder andere Veldleeuweriken en Gele Kwikstaarten broeden. Van de laatste soort werd overigens ook in het weiland 1 territorium vastgesteld.

Bij de mogelijke sloop of verbouwing van de betreffende bollenschuur kan men niet om het gegeven van de huiszwaluwenkolonie heen. In vervangende nieuwbouw zal voor nestgelegenheid gezorgd moeten worden.
Misschien biedt de plaatsing van een huiszwaluwentil uitkomst. Als die bij de naastgelegen Bed & Breakfast niet gewenst is, zou een plek in de buurt gevonden moeten worden. Misschien is er ergens ruimte nabij de boerderijwinkel of het Paintball-complex tussen boerderij en boerderijwinkel.

Tenslotte

Recent las ik het boek 'De Kievit' van Sake P. Roodbergen. Wat mij betreft zou het boek beter 'De teloorgang van de Kievit' (en dan in het bijzonder in Friesland) kunnen heten. Het boek beschrijft ook de dramatische afname van weidevogels in Nederland in het algemeen onder invloed van het op productie gerichte landbouwbeleid.
In de Elsbroekerpolder heerst een situatie die vroeger in weidegebieden in heel Nederland normaal was en die dat uit een oogpunt van natuurbehoud nog steeds zou moeten zijn. Bij de bedrijfsvoering in de polder houdt men rekening met de aanwezigheid van weidevogels onder andere door laat te maaien. De combinatie van weidegrond en hooiland is ideaal. Men koestert er de Blaarkop, die als de ideale koe voor de natuur van veenweidegebieden geldt. Ook wordt geprobeerd predatie te bestrijden en overbevolking door ganzen tegen te gaan.
Verder heeft de polder als groot voordeel dat binnen het gebied rust heerst dankzij de begrenzing van Ringvaart, de wegen (N207 en N208) en de Elsbroekervaart langs de woonwijk Elsbroek. Het gevolg is dat het gebied weinig wordt betreden.
Zo kan een geïsoleerd gelegen weidegebied toch een belangrijk gebied voor weidevogels zijn.
Het is te hopen dat de bestaande situatie nog lang in stand zal blijven.

■ *Louis van Trigt*

Literatuur

- Sake P. Roodbergen, 2018. De Kievit (Atlas Contact)
- Pieter Hotse Smit, 2019. 'Deze koe moet de landbouw in zompig veengebied redden'. (in: De Volkskrant 27-03-2019)
- KNNV de Bollenstreek, 2014. Gebied en der Wijs (24 Gebiedsbeschrijvingen in de Bollenstreek).

RECTIFICATIE

In het vorige nummer is per abuis de verkeerde fotograaf genoemd onder de foto van de Orpheusspotvogel.
De foto is van Arnoud v.d. Berg en is genomen op 7 mei 2019